تعامل انسان و اطلاعات. جلد ششم، شماره اول (بهار ۱۳۹۸): ۵۲-۴۴
http://hii.khu.ac.ir
مقاله اصیل پژوهشی

ارزیابی مهارت‌های شناخت، ترکیب و استفاده از اطلاعات در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود بر اساس مدل آیزنبرگ وبرکویتز

زهرا ارزانی: کارشناس ارشد علوم تربیتی، گرایش برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی، دورود، ایران
* **منصور ترکیان تبار:** استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، دورود، ایران (نویسنده مسئول) torkiantabar@yahoo.com

دریافت: ۱۳۹۷/۰۸/۱۵
پذیرش: ۱۳۹۷/۱۲/۲۶

چکیده

زمینه و هدف: این پژوهش با هدف ارزیابی مهارت‌های شناخت، ترکیب و ا ستفاده از اطلاعات در بین دان شجویان دان شگاه آزاد ا سلامی واحد دورود به انجام رسیده است.

روش پژوهش: روش پژوهش توصیفی- پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش شامل ۱۱۰۵ نفر از دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی می باشد که بر اساس فرمول کوکران ۲۸۶ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری داده های مورد نیاز پژوهش از پرسشنامه استفاده شده است. پس از توزیع پرسشنامه ها تعداد ۲۷۶ پرسشنامه دریافت شد که داده های همین تعداد پرسشنامه استخراج و با استفاده از نرم افزار آماری SPSS20 تجزیه و تحلیل گردید. در سطح آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون t استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که مهارت شناخت، ترکیب و استفاده از اطلاعات در بین دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود بالاتر از حد متوسط است.

نتیجه‌گیری: برا ساس نتایج این پژوهش و دیگر پژوهش‌های انجام شده در رابطه با سواد اطلاعاتی دانشجویان می‌توان نتیجه گرفت که دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی باید توجه ویژه ای به سواد اطلاعاتی دانشجویان داشته باشند و زمینه را برای ارتقاء آن فراهم سازند.

کلیدواژه‌ها: ارزیابی، شناخت، ترکیب، استفاده، دانشجویان، تحصیلات تکمیلی، دورود

تعارض منافع: گزارش نشده است.
منبع حمایت کننده: حامی مالی نداشته است.

شیوه استناد به این مقاله

APA: Arzani, Z., Torkiantabar, M., (2019). Evaluate cognitive skills, composition and use of information among graduate students of Islamic Azad University Doruod Branch. *Human Information Interaction*. 6(1);44-52. (Persian)

Vancouver: Arzani Z, Torkiantabar M. Evaluate cognitive skills, composition and use of information among graduate students of Islamic Azad University Doruod Branch. *Human Information Interaction*. 2019; 6(1):44-52. (Persian)

انتشار مجله تعامل انسان و اطلاعات با حمایت مالی دانشگاه خوارزمی انجام می‌شود.
انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC-SA 1.0 صورت گرفته است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1398.6.1.1.6]

Human Information Interaction. Vol. 6, No. 1 (Spring 2019):44-52
http://hii.khu.ac.ir
Original Article

Evaluate cognitive skills, composition and use of information among graduate students of Islamic Azad University Doruod Branch

Zahra Arzani: Graduate student curriculum planning, Islamic Azad University, Doroud,Iran
*** Mansour Torkiantabar:** Assistant professor, knowledge and InformationScience, Islamic Azas University, Doroud ,Iran (Corresponding author) torkiantabar@yahoo.com

Received: 06/11/2018 Accepted: 17/03/2019

Abstract

Background and Aim: This study aimed to evaluate cognitive skills, composition and use of information among graduate students of Islamic Azad University Doruod Branch.
Methods: The research is descriptive. The study sample included 1105 persons of Doruod Islamic Azad University graduate students, which is based on the sample of 286 subjects were selected. To gather data for these study questionnaires were used. The questionnaires were distributed and 276 questionnaires were received that the number of Inventory data extraction and analysis using statistical software was SPSS20. Descriptive statistics of mean and standard deviation and inferential statistics t test was used.
Results: The results showed that the cognitive, composition and use of information among graduate students of Islamic Azad University Doruod higher than average.
Conclusion: The results of this study and other research related to information literacy of students It can be concluded that universities and higher education institutions should pay special attention to students' information literacy and provide grounds for its upgrade.

Keywords: Evaluate, Identification, Composition, Use, Students, Graduate, Doruod

Conflicts of Interest: None
Funding: None.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1398.6.1.1.6]

How to cite this article

APA: Arzani, Z., Torkiantabar, M., (2019). Evaluate cognitive skills, composition and use of information among graduate students of Islamic Azad University Doruod Branch. *Human Information Interaction*. 6(1);44-52. (Persian)

Vancouver: Arzani Z, Torkiantabar M. Evaluate cognitive skills, composition and use of information among graduate students of Islamic Azad University Doruod Branch. *Human Information Interaction*. 2019; 6(1):44-52. (Persian)

The journal of *Human Information Interaction* is supported by Kharazmi University, Tehran, Iran.
This work is published under CC BY-NC-SA 1.0 licence.

مقدمه

امروز در عصری زندگی می‌کنیم که فضای پیرامون ما سرشار از اطلاعاتی است که به وسیله رسانه‌های مختلف تولید می شود و در شرایط اشباع رسانه‌ای قرار داریم، چنین فضایی نیازمند تعیین و تجویز یک رژیم مصرف رسانه‌ای است. برای دستیابی به این رژیم مصرفی نیازمند آموزش رسانه‌ای به تمام مردم به خصوص کودکان و نوجوانان هستیم. کودکان امروز ناچارند با مقتضیات جامعه اطلاعاتی زندگی کنند. ضروری است که از هم اکنون توانایی‌ها و قابلیت‌های لازم برای زندگی و کار در چنین جامعه‌ای در آنان ایجاد شود. (دهقان شاد، محمودی کوکنده، ۱۳۹۱). تعبیر سواد اطلاعاتی را نخستین بار پل ژوکروفسکی[1] به کاربرد. وی در طرح پیشنهادی خود به کمیسیون ملی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی ایالات متحده در ۱۹۷۴، به تبیین اهداف دست‌یابی به سواد اطلاعاتی پرداخت. او کسی را دارای سواد اطلاعاتی می‌داند که برای استفاده از منابع اطلاعاتی آموزش دیده باشد و بتواند با استفاده از اطلاعات مسائل خود را حل کند (افشار، ۱۳۸۵). در گذشته، سواد را بیشتر توانایی خواندن، نوشتن، و حساب کردن می‌دانستند ولی در عصر حاضر با توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات، تولید و توزیع اطلاعات متنوع، ظهور شبکه‌ها، پایگاه‌های اطلاعاتی و چند رسانه‌ای‌ها، و نیاز بیشتر انسان به اطلاعات، مفهوم سواد تغییر یافته است. مفهوم سواد در جامعه اطلاعاتی امروز که در معرض تغییرات فناوری و همچنین منابع اطلاعاتی بی شمار قرار دارد. با مفاهیم دیگری چون سواد کتابخانه ای، سواد رایانه ای، سواد شبکه‌ای ، سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی پیوند یافته است. زندگی در جامعه اطلاعاتی به سواد اطلاعاتی، یعنی مجموعه‌ای از توانایی‌ها و مهارت‌ها برای جست و جو، ارزیابی، و استفاده مؤثر از اطلاعات نیاز دارد. (میرجلیلی، ۱۳۸۵). سواد اطلاعاتی مجموعه توانایی‌هایی است که به افراد کمک می‌کند تا تشخیص دهند اطلاعات چه زمانی مورد نیاز است و نیز آن‌ها را در دستیابی به اطلاعات و ارزیابی و استفاده موثر از آن یاری می‌دهد. سواد اطلاعاتی در محیط کنونی تغییرات سریع فناوری و ازدیاد منابع اطلاعاتی بیش از پیش اهمیت دارد. به دلیل پیچیدگی فزاینده این محیط، افراد در مطالعات دانشگاهی، در محیط‌های کاری، و نیز در زندگی شخصی خود با فراوانی و تنوع گزینه‌های اطلاعاتی زیادی مواج هستند(معرفت، عضدی، ۱۳۸۵). بنابراین داشتن سواد اطلاعاتی که در واقع شناخت ابزارهای دستیابی به اطلاعات است، ضرورتی غیرقابل اجتناب و حیاتی به نظر می‌رسد و کسانی که به عنوان فارغ التحصیل وارد عرضه دانش و پژوهش می‌شوند، نیازمند داشتن توانایی و مهارت‌های لازم در زمینه سواد اطلاعاتی هستند تا سرمایه های عظیم مالی و انسانی که صرف تهیه، خرید و مجموعه‌سازی و سازماندهی انواع مواد و منابع علمی خارجی و داخلی می‌گردد، بالاترین بازده و بهره‌وری را به جامعه دانشگاهی برساند(بختیارزاده، ۱۳۸۱). سواد اطلاعاتی قابلیتی است که فرد را در دسترس مفید و مؤثر به اطلاعات، ارزیابی انتقادی آن و استفاده دقیق و خلاق از اطلاعات بدست آمده به‌منظور رفع نیازهای اطلاعاتی خویش توانمند می‌سازد سواد توانایی ساخت معنا و درک مطلب و استفاده و کاربرد شکل‌های متفاوت زبان نوشتاری مورد نیاز جامعه و ارزشمند برای فرد سواد اطلاعاتی مورد نیاز برای تأمین نیازهای اطلاعاتی است، به طوری که دسترسی به اطلاعات مورد نظر به استفاده صحیح، اخلاقی و مؤثر از اطلاع در جامعه منجر شود(حسن زاده، اسدی، ۱۳۸۶). دستیابی به مفیدترین و مؤثرترین اطلاعات برای انسان‌های امروزی به دلایل غوطه ور شدن در دریای اطلاعات، کاری بس سخت و دشوار است. در این میان تنها جوامعی موفق هستند که افراد آن جامعه، ارزش اطلاعات را تشخیص، به یادگیری تمایل داشته باشند، و همچنین قادر باشند اطلاعات را شناسایی، تحلیل و با دید انتقادی محتوای آن را ارزیابی کنند. انجام این امر مهم از طریق سواد اطلاعاتی امکان پذیر است، لذا کسب مهارت‌های سواد اطلاعاتی از اساسی‌ترین نیازهای زندگی در جامعه اطلاعاتی است(محمودی، یاری فیروزآباد، ۱۳۹۱). ماموریت اصلی مؤسسات آموزش عالی، تربیت یادگیرندگان مادام‌العمر است. با این فرض که افراد دارای قابلیت‌ها و توانایی‌های ذهنی استدلال و تفکر انتقادی هستند. دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی باید در طول دوره‌ها و دروس دانشگاهی به دانشجویان به عنوان عضوی از جامعه و همچنین شهروندان مطلع بیاموزند که چگونه یاد بگیرند. سواد اطلاعاتی کلید اصلی یادگیری مادام‌العمر است. سواد اطلاعاتی توان دانشجویان را در ارزشیابی ، مدیریت و استفاده از اطلاعات افزایش می دهد، فناوری‌های اطلاعاتی نیز به فراگیر کمک می کند تا فارغ از محدودیت های زمانی و مکانی به یادگیری بپردازد، برای سنجش میزان سواد اطلاعاتی افراد لازم است استانداردهایی تعیین گردد. یکی از استانداردهای تعیین شده برای سنجش سواد اطلاعاتی «استانداردهای قابلیت سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی» است که در قسمت بعد مورد بررسی قرار می‌گیرد (زمانی، ۱۳۸۳). از آنجا که دانشجویان برای انجام فعالیت های آموزشی و پژوهشی خود باید از شیوه های درست و علمی برای جستجو و بازیابی اطلاعات استفاده کنند، از این رو سواد اطلاعاتی به عنوان یک ابزار علمی کمک شایان توجهی به آنان در این فرآیند دارد. سواد اطلاعاتی به آنان کمک می‌کند تا وقت کمتری را صرف جستجوی اطلاعات نمایند و در عین حال از اطلاعات بازیابی شده استفاده بهینه ای داشته باشند. بر این اساس ضرورت ایجاب می‌کند دانشگاه‌ها و مراکز دانشگاهی با هدف ارتقاء سطح توانمندی دانشجویان خود در راستای جستجو و استفاده از اطلاعات آموزشی و پژوهشی آنان در انواع منابع اطلاعاتی

[1] Paul Zukrowski

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1398.6.1.1.6]

اعم از چاپی و الکترونیکی اهتمام لازم را به کار گیرند. آنچه مسلم است سواد اطلاعاتی می تواند نقش مهم و ارزنده‌ای در پیشرفت تحصیلی دانشجویان داشته باشد؛ اما این مهم محقق نمی‌شود مگر آنکه دانشجویان از این توانمندی برخوردار باشند. نعمتی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان: رابطه سواد اطلاعاتی با خلاقیت در دانشجویان دانشگاه پیام نور لرستان به این نتیجه دست یافته‌اند که : بین مولفه های سواد اطلاعاتی (احساس نیاز به اطلاعات، توانایی جمع آوری اطلاعات، توانایی ارزیابی و تجزیه و تحلیل اطلاعات، کاربرد صحیح و مؤثر اطلاعات، آگاهی از مسائل اخلاقی و قانونی و دسترسی به اطلاعات) و خلاقیت رابطه ی معنی داری وجود دارد. امانی و تفرجی(۱۳۹۳)، در پژوهشی به سنجش سواد اطلاعاتی و مهارت های استفاده از منابع اطلاعاتی تحت وب در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان از منابع اطلاعاتی در حد متوسط قرار داشته و توجه به این مقوله به عنوان محوری اساسی در امر آموزش و پژوهش دانشجویان ضروری می‌باشد. مومنی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر دانشگاه علوم پزشکی سمنان (سال ۹۱-۱۳۹۰) پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که : میانگین نمره سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر دانشگاه علوم پزشکی سمنان ۳۶/۲ (از ۸۷ نمره) می‌باشد که کم‌تر از حد متوسط (۴۳/۵) بود. هم چنین اختلاف معنی‌داری بین دانشجویان پسر و دختر و نیز دانشجویان رشته‌های تحصیلی مختلف از لحاظ میزان سواد اطلاعاتی مشاهده نشد. نتایج حاصل از پژوهش نادری و همکاران (۱۳۹۳) با عنوان بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه رفسنجان نشان داد که دانشجویان این دانشگاه از لحاظ ابعاد مهارت های سواد اطلاعاتی در سطح پایینی قرار دارند. رسولی آزاد و شبستری (۱۳۹۱) تحقیقی با هدف تعیین میزان سواد اطلاعاتی اعضای هیأت علمی و دانشجویان دکتری دانشگاه باقرالعلوم(ع) قم و مقایسه آن با استانداردهای سواد اطلاعاتی در ایران به انجام رسانیدند. این تحقیق به روش توصیفی پیمایشی انجام شده است. نتایج پژوهش نشان داد که سواد اطلاعاتی ایشان از حد متوسط بیشتر است.

محمودی و یاری فیروزآباد (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی و تعیین سطح سنجش سواد اطلاعاتی گروه های تحصیلی منطقه پنج دانشگاه آزاد اسلامی پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که توانایی جامعه مورد مطالعه در ارزیابی نتیجه فرآیند جستجو در رابطه با رفع نیاز اطلاعاتی شان، توانایی ترکیب اطلاعات جدید با دانسته های جدید با دانسته های قبلی و تولید دانش جدید، استفاده مناسب و خلاق از تکنولوژی‌های اطلاعاتی، تشخیص نیازهای اطلاعاتی بالاتر از حد متوسط می باشد. بیگدلی و ممتازان (۱۳۹۰) در پژوهشی به مقایسه‌ی سواد اطلاعاتی دانشجویان واحد بین الملل با دانشجویان دانشکده ی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز- شاخه ی آبادان پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که: جامعه ی مورد مطالعه از سطح سواد اطلاعاتی «متوسط» برخوردار بود. پندپذیر و چشمه سهرابی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه بر اساس مدل شش مهارت بزرگ آیزنبرگ برکویتز به بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان پرداخته است. نتایج بررسی نشان می‌دهد که مهارت جامعه پژوهش در درک درست نیاز اطلاعاتی با میانگین نمره ۳/۶۰، در راهبردهای جست وجوی اطلاعات با میانگین نمره ۳/۶۹، در مکان یابی و دستیابی به اطلاعات با میانگین نمره ۳/۱۲، در استفاده از اطلاعات با میانگین ۳/۴۳، در ترکیب اطلاعات جدید با دانسته های قبلی خود با میانگین ۳/۲۹، از لحاظ ارزیابی نتیجه فرآیند جست وجو در رابطه با رفع نیاز اطلاعاتی شان با میانگین ۳/۰۹ در حد مطلوبی هستند. در نهایت، نتایج کلی پژوهش وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه را با میانگین ۳/۳۷ بالاتر از حد متوسط نشان می‌دهد.گالن[1] و همکاران (۲۰۱۱) نیز در پژوهشی سواد اطلاعاتی دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه پنسلوانیا مورد مطالعه قرار دادند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که دانشجویان از مهارت های بالایی برای جستجو و دست یابی به منابع مورد نیاز برخوردار هستند اما در نقد، ارزیابی و شناسایی منابع معتبر، به کمک و راهنمایی های بیشتر نیاز دارند. پترسون[2] (۲۰۰۹) پژوهشی را با عنوان «تجزیه و تحلیل نیازمندی ها برای برگزیدن سواد اطلاعاتی برای پژوهش: مطالعه موردی در دانشگاه دوبلین» انجام داد. این پژوهش با هدف پایه گذاری سواد اطلاعاتی در بین دانشجویان فوق لیسانس صورت گرفت، یافته ها نشان داد که اکثر دانشجویان مورد مطالعه در درک سؤالات پژوهش و استفاده از فنون جستجوی پیشرفته با مشکلاتی مانند عدم اعتماد به نفس روبرو هستند. لازمه مهارت های خواندن و نوشتن اطلاعات به داشتن سواد رایانه‌ای است و بدون مهارت های رایانه‌ای، دستیابی به هر گونه استاندارد سواد اطلاعاتی امکان پذیر نمی‌باشد. پرین و کامینگ (۲۰۰۸) در پژوهشی با عنوان مهارت سواد اطلاعاتی دانشجویان پرستاری قبل و بعد از آموزش به بررسی تاثیر آموزش مهارت اطلاعاتی در بین دانشجویان به روش پیماشی پرداخته‌اند. داده‌های جمع‌آوری شده در این بررسی در دو مرحله پس و پیش آزمون تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان داد که دانشگاه کوئیزلند جنوبی در استرالیا گنجاندن آموزش‌های سواد اطلاعاتی را در برنامه‌های درسی

[1] Cullen

[2] Patterson

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1398.6.1.1.6]

پرستاران ضرورتی برای ارتقای کیفیت دانش فارغ التحصیلان می‌دانند. سالیس بودی و الیس[1] (۲۰۰۳) در پژوهش خود مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان دوره کارشناسی هنر را مورد مطالعه و بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که دانشجویان اطلاعات محدودی از فرایند تحقیق کتابخانه ای دارند و آنگونه که باید نمی توانند مهارت های جستجوی خود را نمایش بگذارند. توسعه مدل های سواد اطلاعاتی در نظام های آموزشی نیز از اواسط دهه ۱۹۸۰ شروع شد. آیزنبرگ و برکوتیز، با تأکید بر شش خرده مهارت: توصیف مسأله، تعیین راهبردهای جست و جوی اطلاعات، مکان یابی و دست یابی به اطلاعات، استفاده از اطلاعات، ارائه ترکیب جدید و ارزیابی مستمر، مدلی را برای سواد اطلاعاتی ارائه کرده اند و بعد از آنها، مدل های مشابهی مانند مدل کونتااو، مدل بروس و مدل اسکانل به وجود آمده اند. تلاش های مربوط به توسعه سواد اطلاعاتی، با تدوین استانداردهای مرتبط در نظام های آموزشی نیز تداوم یافته است(کامرون، ۲۰۰۵).

دان شجویان و دان شگاهیان بنا به ر سالتی که در حوزه علم و دانش دارند باید بیشـــتر از ســـایر افراد جامعه به اطلاعات مورد نیاز خود دسترسی و از مهارت ها و شیوه های دسترسی آگاهی داشته باشند. این مهم به ویژه در عصـــر کنونی که فرد با حجم عظیمی از اطلاعات مواجه می با شد، بیش از پیش اهمیت حائز اهمیت ا ست. سواد اطلاعاتی ابزاری ا ست که به وا سطه آن فرد می تواند نسبت به شـناسـایی، جسـتجو و اسـتفاده از اطلاعات مورد نیاز خود اقدام کند، و این مهم زمانی محقق می شود که فرد بتواند از مهارت های کافی در این زمینه برخوردار باشـــد. از آنجا که دانشـــجویان برای انجام فعالیت های آموزشـــی و پژوهشـــی خود باید از شـــیوه های در ست و علمی برای ج ستجو و بازیابی اطلاعات ا ستفاده کنند، از این رو ســـواد اطلاعاتی به عنوان یک ابزار علمی کمک شـــایان توجهی به آنان در این فرآیند دارد. ســـواد اطلاعاتی به آنان کمک می کند تا وقت کمتری را صـرف جسـتجوی اطلاعات نمایند و در عین حال از اطلاعات بازیابی شده استفاده بهینه ای داشته باشند.

سواد اطلاعاتی بر اساس مدل آیزنبرگ و برکوئیتز دارای شش مهارت می‌باشد که در صورت تسلط فرد بر آنان امکان استفاده صحیح از اطلاعات فراهم می‌شود. این شش مهارت عباراند از: مهارت ارزیابی اطلاعات، مهارت استفاده از اطلاعات، مهارت ترکیب اطلاعات، مهارت راهبردهای جستجوی اطلاعات، مهارت شناخت، ماهیت و تعریف مساله و مهارت مکان‌یابی.

اهداف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش نیز ارزیابی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود بر اساس مدل مذکور می باشد که از مجموع شش مولفه این مدل، سه مولفه مهارت های شناخت، ترکیب و استفاده از اطلاعات آن مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است.از این رو پژوهش حاضر قصد پاسخگویی به سوالات ذیل را دارد:

۱- مهارت شناخت، ماهیت وتعریف مسئله در بین دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود بر اساس مدل آیزنبرگ وبرکویتزچگونه است؟

۲- مهارت‌های ترکیب اطلاعات در بین دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود بر اساس مدل آیزنبرگ و برکویتز چگونه است؟

۳- مهارت استفاده از اطلاعات در بین دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود بر اساس مدل آیزنبرگ وبرکویتز چگونه است؟

روش پژوهش

این پژوهش بر حسب هدف کاربردی و بر اساس شیوه گردآوری داده ها، توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش شامل ۱۱۰۵ نفر از دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی می باشد که بر اساس فرمول کوکران ۲۸۶ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. با توجه به تساوی تقریبی دانشجویان مرد و زن این دانشگاه، پرسشنامه پژوهش به طور مساوی بین این دو گروه توزیع شد (۱۴۳ مرد، ۱۴۳ زن). پرسشنامه مورد استفاده پیش از این در یک جامعه آماری متفاوت مورد استفاده قرار گرفته است و روایی و پایایی آن تایید شده است. پرسش نامه‌های تهیه شده در این تحقیق شامل دو بخش است: نخست سوالات جمعیت شناختی و دیگری سوالات مربوط به سنجش متغیرهای مستقل و وابسته. بخش دوم پرسشنامه شامل ۶۰ گویه بوده است که از این تعداد ۵ گویه برای ارزیابی مهارت شناخت، ماهیت و تعریف مسئله، و ۱۳ گویه برای ارزیابی مهارت ترکیب اطلاعات و ۸ گویه برای ارزیابی مهارت استفاده از اطلاعات اختصاص داشت. پس از توزیع پرسشنامه ها تعداد ۲۷۶ پرسشنامه توسط پژوهشگر دریافت شد که داده های همین تعداد پرسشنامه استخراج و با استفاده از نرم افزار آماری SPSS20 تجزیه و تحلیل گردید.در سطح آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون t استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

یافته های پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی بیان شده شده است. یافته های توصیفی نشان داد که از مجموع ۲۷۶ نفر پاسخگو ۵۰/۴ مرد و ۴۹/۶ درصد زن هستند که از این تعداد گروه سنی ۳۰-۲۵۰ سال با ۳۴/۱ در صد بیشترین و گروه سنی بالاتر از ۳۰ سال

[1] Salisbury & Ellis

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1398.6.1.1.6]

۶/۵ درصد کمترین فراوانی را داشته اند.از جانب دیگر بیشترین فراوانی بر حسب گروه آموز شی با ۵۲/۹ در صد به گروه آموز شی علوم انسانی اختصاص یافته است.

جدول۱. آماره‌های مهارت شناخت، ماهیت و تعریف مسئله در بین دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی

تعداد	میانگین	انحراف معیار	اشتباه معیار	عدد تی	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲۷۶	۳,۵۹۶۴	۰۵۳۵۱۵	.۰۳۲۲۱	۱۱۱,۶۴	۲۷۵	۰/۰۰۰

چنانچه در جدول (۱) مشاهده می‌شود بررسی نتایج به دست آمده در خصوص میزان مهارت شناخت، ماهیت وتعریف مسئله در بین دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح معناداری ۰/۰۰ وجود دارد (t=۱۱۱,۶۴). این بدان معناست که میزان مهارت شناخت، ماهیت وتعریف مسئله در بین جامعه آماری مورد مطالعه بالاتر از حد متوسط است.

جدول۲. آماره‌های توصیفی میزان مهارت‌های ترکیب اطلاعات در بین دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی

تعداد	میانگین	انحراف معیار	اشتباه معیار	عدد تی	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲۷۶	۳,۴۰۳۶	۰۶۶۱۸۰	.۰۳۹۸۴	۸۵,۴۴	۲۷۵	۰/۰۰۰

بر اساس آنچه در جدول (۲) مشاهده می‌شود بررسی نتایج به دست آمده در خصوص میزان مهارت های ترکیب اطلاعات در بین دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود نشان می دهد که تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح معناداری ۰/۰۰۰ وجود دارد. (t=85.44). این بدان معناست که میزان مهارت استفاده از اطلاعات در بین جامعه آماری مورد مطالعه بالاتر از حد متوسط است.

بر اساس آنچه در جدول(۳) مشاهده می شود نتایج به دست آمده در خصوص میزان مهارت استفاده از اطلاعات در بین دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود نشان می دهد که تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح معناداری ۰/۰۰۰وجود دارد (t=۹۳,۷۴). این بدان معناست که میزان مهارت استفاده از اطلاعات در جامعه آماری مورد مطالعه بالاتر از حد متوسط است.

جدول۳. آماره‌های مهارت استفاده از اطلاعات در بین دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی

تعداد	میانگین	انحراف معیار	اشتباه معیار	عدد تی	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲۷۶	۳,۴۲۰۳	۰۶۰۶۱۱	.۰۳۶۴۸	۹۳,۷۴	۲۷۵	۰/۰۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

بدون تردید یکی از مهم‌ترین مهارت‌هایی که جامعه دانشگاهی کشور با توجه به رسالتی که در زمینه فعالیت های علمی و پژوهشی دارند باید از آن برخوردار باشند «سواد اطلاعاتی است».

تولید و انتشار اطلاعات از یک سو و ضرورت استفاده و بهره برداری از آنان از سوی دیگر ایجاب می‌کند تا دانشجویان به ویژه دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی بیش از پیش به «سواد اطلاعاتی» نیاز داشته باشند. شواهد موجود و نتایج حاصل از پژوهش های صورت گرفته در داخل کشور چندان امیدبخش نیست و نشان می‌دهند که سواد اطلاعاتی دانشجویان در حد متوسط است در حالیکه از جامعه دانشگاهی انتظار می‌رود تسلط و اشراف بیشتری بر چنین مهارت‌هایی داشته باشند.

هدف اصلی این پژوهش نیز ارزیابی سواد اطلاعاتی دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود است که در آن سه مولفه از مولفه های سواد اطلاعاتی بر اساس مدل آیزنبرگ و برکوئتز مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. این سه مولفه عبارتند از: شناخت، ترکیب و استفاده از اطلاعات.

اولین سوال پژوهش در زمینه ارزیابی مهارت شناخت، ماهیت و تعریف مسئله توسط دانشجویان مطرح شد که نتایج به دست آمده نشان داد سطح سواد جامعه آماری مورد مطالعه از این حیث بالاتر از حد متوسط قرار دارد. نتایج این پژوهش با نتایج حاصل از پژوهش پندپذیر و چشمه سرایی(۱۳۸۹) که سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه را بالاتر از حد متوسط تعیین کرده اند همسو می‌باشد.

دومین سوال پژوهش در رابطه با مهارت ترکیب اطلاعات توسط دانشجویان مطرح شد که نتایج به دست آمده نشان داد توانایی جامعه آماری مورد مطالعه در این مهارت نیز بالاتر از حد متوسط است.این نتیجه با نتایج حاصل از پژوهش محمودی و یاری فیروزآباد (۱۳۹۱) که سواد اطلاعاتی گروه های تحصیلی منطقه پنج دانشگاه آزاد اسلامی را در رابطه مولفه مورد مطالعه بالاتر از حد متوسط ارزیابی کرده اند همسو می‌باشد.

سومین سوال پژوهش در رابطه با مهارت استفاده از اطلاعات توسط دانشجویان مطرح شد که نتایج به دست آمده نشان داد مهارت جامعه آماری مورد مطالعه در این مهارت هم بالاتر از حد متوسط است.این نتیجه با نتایج حاصل از پژوهش علی نژاد و

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1398.6.1.1.6]

هم‌کاران (۱۳۹۰) که در پژوهش خود سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان را در فرآیند یادگیری در همه استانداردهای سواد اطلاعاتی پایین تر از حد متوسط ارزیابی کرده اند همسو نبوده است. به طور کل نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر با نتایج پژوهش های نعمتی و هم‌کاران(۱۳۹۴)، امانی و تفرجی(۱۳۹۳)، بیگدلی و ممتازان(۱۳۹۰)، رسولی آزاد و شبستری(۱۳۹۱)،گالن و همکاران(۲۰۰۱) و چانگ(۲۰۰۹) که سطح سواد دانشجویان را در حد متوسط ارزیابی کرده‌اند همسو بوده است اما با نتایج حاصل از پژوهش های مومنی و همکاران(۱۳۹۰)، نادری و همکاران(۱۳۹۳) و پترسون(۲۰۰۸) که در پژوهش‌های خود سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان را مطلوب ارزیابی نکرده‌اند، همسو نبوده است. اگر چه نتایج این پژوهش و برخی دیگر از پژوهش هایی که در این مقاله بدان ها اشاره رفت نشان می دهد که سطح سواد دانشجویان در جوامع آماری مورد مطالعه بالاتر از حد متوسط است؛ اما باید گفت این وضعیت چندان زیبنده جوامع دانشگاهی نبوده و از آنان و انتظار بیشتری در رابطه با تسلط به مهارت های سواد اطلاعاتی می‌رود. آنچه مسلم است دانشجویان باید با توجه به نقشی که در توسعه و پیشرفت علمی کشور خود و جامعه جهانی دارند بیش از سایر گروه‌های جامعه از سواد اطلاعاتی جهت بهره برداری از انواع منابع اطلاعاتی برخوردار باشند. از آنجا که به نظر می‌رسد در نظام دانشگاهی کشور به این موضوع توجه چندانی نمی‌شود؛ لذا بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش و دیگر پژوهش‌های صورت گرفته در داخل کشور پیشنهادات ذیل جهت ارتقاء سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان ارائه می‌شود:

- هدایت تحصیلی دانشجویان توسط اساتید و مدرسان در مدت زمان تحصیل با سوق دادن آنان به سمت انواع منابع اطلاعاتی؛
- معرفی انواع منابع اطلاعاتی و شیوه‌های بهره گیری از آنان؛
- تشویق دانشجویان به انجام فعالیت‌های پژوهشی و بهره‌گیری از انواع منابع اطلاعاتی؛
- آموزش سواد اطلاعاتی از طریق گنجاندن یک واحد درسی با همین عنوان و یا عناوین مشابه در برنامه درسی دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی به ویژه مقطع کارشناسی.

تعارض منافع

گزارش نشده است.

منبع حمایت کننده

گزارش نشده است.

References

Afshar, A. (2006). Librarianship and information encyclopedia. Supervised by Khosrawi, F. Islamic Republic of Iran documents and library organization.

Amani, F., Tafaroji, R. (2014). Measurement of information literacy and skills of using web-based information sources in students of Ardabil University of Medical Sciences. *Journal of educational development in medical sciences*, 2012-13, 7 (14), 1-10.

Alinezhadmohammadabadi, M., Sarmadi, M., Zandi, B., and Shobeiri, S.M. (2011). Information literacy level and its contribution in students' e-learning process. *Quarterly of informational studies and public libraries*, 17 (2), 337-371.

Bigdeli, R., Momtazan, M. (2011). A comparative studying of information literacy between international students and nursing school students of Jundishapur University of Medical Sciences, Abadan branch. *Health information management*, 8 (4), 524-537.

Cullen, R., Clark, M., and Esson, R. (2011). Evidence-based information- seeking skills of junior doctors entering the workforce: An evaluation of the impact of informationliteracy training during pre-clinical years. *Health Information and Libraries Journal*, 28(2), 119-129.

Dehghan shad, H., Mahmoodi, M. (2012). Studying requirement of teaching media literacy to adolescents from department of education experts' perspective. *Quarterly of media studies*, 7 (16), 69-82.

Hasanzade, R., Asadi, M.H. (2007). The effect of information literacy on students' academic performance. *Journal of educational studies*, (11), 1-18.

Pandpazir, M., Cheshmesohrabi, M. (2010). Studying literacy level of graduate students of Kermanshah University of Medical Sciences based on six great skills model of Eisenberg and Berkowitz. *Quarterly of information research and public libraries*, 16 (2), 115-137.

Mahmoodi, A., Yarifiroozabad, H. (2012). Studying and identifying informational literacy level of academic groups at Islamic Azad University, district 5 . *Journal of knowledge*, 5 (18), 109-128.

Marefat, R., Azodi, M. (2007). Informational literacy standards for higher education students. *Book quart*

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1398.6.1.1.6]

erly, (56), 97- 119.

Mirjalili, S.H. (2006). Informational literacy; reviewing evolution of literacy in information age. *Book quarterly*, (56), 109-122.

Naderi, M., Shahrabadi, A., Rezaeiyan, M., and Hadavi, M. (2013). Studying informational literacy level of students of Rafsanjan University of Medical Sciences. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciennces*, 12 (3), 631-640.

Nemati, M., Geravand, A., Mousavi amiri, T., and Hashempour, F. (2015). The relationship between informational literacy and students' creativity of LorestanPayamNour University. *Journal of knowledge studies*, 1 (4), 129-149.

Patterson,A.(2009).A need analysis for information literacyprovision for research: a case study in university college Dublin. *Journal of information literacy*, 3(1), 5-18. Retrieved October 13, [On-line] Available: form http://ojs.Ibori.ac.uk/ojs.

Perrin, C.,Delwar, H., and Cumming, K.(2008). Nursing Students' Information literacySkills Prior to and After Information Literacy Instruction. 2010, RetrievedAugust 18, from http://www.biomedsearch.com/sci/Nursing-students-information-literacy- skills /0003346481. html.

Salisbury, F., Ellis J. Online and face – to- face: evaluating methods for teaching information literacy skills to undergraduate arts students. *Library Review*, 2003,52(5):209-17.

Sarmad, Z., Bazargan, A. (2010). Research methodologies in behavioral sciences. Tehran: Agah publication.

Zamani, A. (2004). Information literacy standards. *Informational quarterly*, 19 (1-2), 34-41.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1398.6.1.1.6]

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1398.6.1.1.6]